

1 Tesaronita norĩ

Tesaronita norĩ ma, Paru te te

ĩrob'ui'éré na'rata zé

ĩbaihâ wasu'uzé

Paru norĩ hã Tesaronita u si'aba'rúi wamhã, da'ahã na ma tô saze za'ra ni, ĩsimiromhuri za'ra na hã. Tazahã zudezu norĩ hã Zezusihi zazei'ô'wa norĩ hã ma tô sada tihâimana za'ra, te te siwi wĩrĩ da. Taha wa, Paru norĩ hã ma tô dahawi aimani zahuré, Siraha me, Bereza na 'ri nho'ômo nhisi u. Tane nherẽ, zudezu norĩ hã ma tô ĩsarina ai'aba'rúi, Tesaronita hawi (Atusi 17.1-13). Tawamhã âma ronomro wapsi, Timotiu hã ma tô Tesaronita âma ĩsazei'wa norĩ wasu'u wẽ hã tâma âwisi za'ra, Paru norĩ ma, Corĩtu âma hâimana za'ra ré. Taha wa, Paru hã ma tô Tesaronita norĩ ma rob'ui'éré za'ra, 'Re ĩhâimana u'âsi mono âma siptete sina 're ĩnomro mono na ĩwasu'u za'ra hã te te wapari wa, tâma ĩrowẽ na hã.

Ma tô duré pawaptob za'ra, ĩsisânawã norĩ hã tiwi 're ĩdâ'â za'ra mono norĩ wi, 're robzei'ô tô za'ra mono da, Zezusi hã apâ we ĩmorĩzéb zô, wato sina 're wanhimipari za'ra mono na dâ'âsina.

¹ ĩsazei'wa norĩ, wa hã Paru, Sira, duré Timotiu, wa âma aima rob'ui'éré za'ra wa'aba ni, Tesaronita na 'ri nho'ômo nhisi âma asiré 're asi'rã'ôto aba mono norĩ ma.

Wamama hã 'Re ĩhâimana u'âsi mono hã, duré Wanhib'apito Zezu Cristu hã te asina 're ĩ'umnhasi za'ra wa'aba mo, ĩsib'a'uwẽ, 're aihâimana za'ra wa'aba mono da. Wa norĩ hã ta norĩ ma, wa ai'âma

're wamreme zusi u'âsi 'wa, ĩsimizawizé hã ai'ãma
're hâimana u'âsi za'ra wa'aba mono da, rowẽ u'âsi,
ãma 're anomro aba mono da.

*Tesaronita ãma ĩsazei'wa norĩ, tô sena 're ĩhâimana
wẽ za'ra mono zé wasu'u*

² Wa norĩ hã 'Re ĩhâimana u'âsi mono ãma, wa
're wawata u'âsi za'ra, 're aihâimana wẽ za'ra
wa'aba mono wa. Ai'ãma 're wamreme zusi aba
mono wamhã, wa duré wa te tiwi 're rowaptêrẽ
za'ra, te te 're aipawaptob za'ra wa'aba mono da.

³ Tãma 're wamreme zusi mono sina, wa ai'ãma
're wapo're pu'u u'âsi za'ra wa'wa, 're aihâimana
wẽ za'ra wa'aba mono zém na, ãma 're wawata
za'ra mono da. A norĩ wa'wa hã sazei pese za'ra
wa'aba wa, marĩ ĩwẽ si te 're ĩ'manharĩ za'ra wa'aba
mo. Wamama hã, Wanhĩb'apito 'Re ĩhâimana u'âsi
mono, te 're ĩsawi pese za'ra wa'aba mo. Taha
zarina, te duré 're ĩdazawi pese za'ra wa'aba mo.
Taha wa, dawĩ 're asisawĩ za'ra wa'aba mono ô
di, marĩ ĩwẽ hã dama 're 'manharĩ za'ra wa'aba
mono tõe da. Duré Wanhĩb'apito Zezu Cristu we
ĩmorĩzéb zô, asimi'ẽ na te sô 're asimipari u'âsi
za'ra wa'aba mo. ãne na 're anomro wẽ wa'aba
mono na, wa ai'ãma 're wapo're pu'u u'âsi za'ra
wa'wa, wawa'a ãna, Wamama ma 're wamreme
zusi mono wamhã. ⁴ Wasiré ĩsazei'wa norĩ, wa tô
duré ai'ãma waihu'u za'ra wa'aba ni, 'Re ĩhâimana
u'âsi mono te te 're asawĩ pese za'ra wa'aba mono
na hã, duré ĩsib'a'uwẽ 're anomro aba mono da, te
te sima aipisutu za'ra wa'aba na hã.

⁵ Zezusihi wasu'uwẽ na, wa te aima rowasu'u
za'ra wa'aba wamhã, taré wamreme na si, wa
te aima ãma rowasu'u za'ra wa'aba ô di. 'Re
ĩhâimana u'âsi mono pẽ'ẽzani hã tiwaihu'u pese na

te te 're ĩwapawaptob za'ra mono zém na, wa tô duré aima rowasu'u za'ra wa'aba ni. Zezusihi wasu'uwẽ hã tô sena na, wa te 're ĩ'umnhasi za'ra mono zéb zarina, wa tô duré aima âma rowasu'u za'ra wa'aba ni. Taha wa, wa tô ai'âma waihu'u za'ra wa'aba ni, 'Re ĩhâimana u'âsi mono te te sima ĩ'aiwẽ za'ra wa'aba na hã. Duré a norĩ wa'wa hã ma tô wa'âma ĩwaihu'u za'ra wa'wa, ai'rata wahâimana za'ra wa'aba ré, 're ĩwanomro wẽ mono zém na, wa te aipawaptob za'ra wa'aba da. ⁶ Āne wa tô aima âma asanho za'ra wa'aba ni, Wanhíb'apito hã ti'ai âma 're morĩ ré, wama âma ĩsisanho ne. Tawamhã ĩwasu'uwẽ ma tô ĩsaze za'ra wa'wa. Ma tô 're anomro wẽ wa'aba mo, wasisanhozéb zarina, duré Wanhíb'apito sisanhozéb zarina. ĩwaihu'u pese pẽ'ẽzani hã ma tô te te 're aipawaptob u'âsi za'ra wa'wa, atoi uptabi za'ra wa'aba na 're sazei pese za'ra wa'aba mono da, da te ai'âma 're ĩrowasété za'ra wa'aba mono na 're robzépata za'ra wa'aba mono nherẽ.

⁷ Taha na a norĩ wa'wa hã ma tô duré dama âma asanho za'ra wa'wa, aihĩni ĩsazei'wa norĩ, Masédoniza na danhipti'a nho'ômo nhisi âma 're ĩsi'ubumroi mono norĩ ma, duré Ataza na danhipti'a nho'ômo nhisi âma 're ĩsi'ubumroi mono norĩ ma zama. ⁸ Tame 're ĩsi'ubumroi mono norĩ hã ma tô 'Re ĩhâimana u'âsi mono zadawa wasu'u hã wapari za'ra, a norĩ wa'wa hã dama 're sadawa wasu'u pese za'ra wa'aba mono wa, Wanhíb'apito wasu'uwẽ hã. Duré ĩsipai u, daza'rui mono bâ ma tô ĩsadawa wasu'u hã datême waptã'ã. Duré 're ĩsazei pese za'ra wa'aba mono na, ma tô aiwasu'u wa'wa hã da te 're wapari za'ra, daro mono bâ. Taha wa, wa norĩ hã 're ĩsaze za'ra wa'aba mono

na, wa te duré dama 're aiwasu'u za'ra wa'aba mono ò di, aiwasu'u za'ra wa'wa hã da te 're wapari sirômo za'ra mono wa. ⁹ Aiwasu'u wapari'wa norĩ hã, si'uihã na te wama rowasu'u za'ra, atême ïwasihutu aba zém na. Ma tô, u, asima ïwawẽ za'ra wa'wa. Te duré wama aiwasu'u za'ra wa'wa, âne: “Ta norĩ hã, 'Re ïhâimana u'âsi mono te te 're sazei pese za'ra. Taha wa, romhâiba 'manharĩ âma, nasi wata za'ra ò di oto. Te te tâma 're romhuri za'ra mono ò di oto. Ma tô rême pese za'ra. 'Re ïhâimana u'âsi mono si, tô sena hã, u. Taha wa, ïsadawa wasu'u, ma tô saze za'ra. Taha wa, te taha na si te te tâma 're romhuri pese za'ra. ¹⁰ Ì'ra hã hãwa hawi apâ we ïmorĩzéb zô, te 're simipari u'âsi za'ra, ab're hawi apâ te te ïhâiwa'utu zô.” Âne te wama aiwasu'u za'ra wa'wa. Tane tô. Ta hã Zezusi hã, Wanho'reptui'wa. Ma tô wanho'reptu za'ra, 'Re ïhâimana u'âsi mono hã za te te ïdahã za'ra zé wi hã.

2

Tesaronita âma Paru hã ïwẽ na si te te ïromhurizé wasu'u

¹ Wasisãnawã norĩ, ai'rata wasi'ubumroi wa'aba ré, aima wanhimiromhuri za'ra wa'aba zé hã taré ò di. Tô sena, wa tô aipawaptob za'ra wa'aba ni, sazei pese za'ra wa'aba da. Âne na ma tô wa'âma ïwaihu'u za'ra wa'wa. ² Piripu na 'ri nho'ômo nhisi hawi, wa tô atême aihutu aba ni. Tame wasi'ubumroi ré, wa tô robzépata za'ra ni, ïsazei'ô'wa norĩ nhimihâzém na, duré damreme wasété na zama. Taha wasu'u na ma tô wa'âma ïwaihu'u za'ra wa'wa. Tane nherẽ, Wanhib'apito 'Re ïhâimana u'âsi mono hã ma tô wapawaptob za'ra, wapahi âna, ïsadawa wasu'u hã wa te aima

wasu'u za'ra wa'aba da, Cristuhu wasu'uwẽ na hã. Taha wa, wamreme wa'rãmi, da te wawi ro'wa'rutu za'ra nherẽ, wa tô ãwasu'uwẽ na aima rowasu'u za'ra wa'aba ni tô, wapahi za'ra ãna. ³ Roti tô sena na si, wa aima roti za'ra wa'aba ni, ãhãna hã. Rowasu'u wẽ upana, wa te aima roti za'ra wa'aba õ di. Duré marĩ ãwẽ hã wa te wasima waibu da, wa te ai'ãma 're rosa'rata za'ra wa'aba mono õ di. Marĩ ãwẽ hã wa te aiwi udâ za'ra wa'aba õ di. ⁴ Mare di. ãnei õ di. Tô sena, 'Re ãhãimana u'ãsi mono te te sima 're ãwawẽ za'ra mono zéb zarina, te te wapisutu za'ra wa, wa ãwasu'uwẽ na wa te dama 're rowasu'u za'ra, ãne na romhuri'wa da, te te wawẽsãmri za'ra wa.

Tawamhã wanhimirowasu'u wẽ wa, taré wama dato za'ra da, wa te wasina 're rosa'rata za'ra mono õ di. Mare di. 'Re ãhãimana u'ãsi mono hã te te 're ãwawẽsãmri za'ra mono da si, wanhimirosa'rata za'ra hã. Õhõ si te za te te 're wapibu za'ra, 're ãwanomro wẽ mono zéb zô, ãwẽ na si 're ãwanhimirosa'rata za'ra mono zéb zô zama. Taha wa, ãsada wa wasu'u na, wa te dama 're ãrowasu'u wẽ za'ra mono na, wa'ãma 're toi mono da, wa wa te wasina 're rosa'rata za'ra.

⁵ Ai'rata wahãimana za'ra wa'aba ré, taré wamreme to na ai'ãma wawata za'ra wa'aba õ di. Duré marĩ ãwẽ hã wanhimirowahutu wa'rãmi, wama sãmri za'ra wa'aba da, wa te wasina rosa'rata za'ra õ di. ãne na ma tô wa'ãma ãwaihu'u za'ra wa'wa. 'Re ãhãimana u'ãsi mono ma, waihu'u pese di, ãne na wapẽ'ẽ 're, wanhimirosa'rata za'ra hã. ⁶ Wanhimirowahutu wẽ na wa'ãma 're aiwata za'ra wa'aba mono da, wa te wasina rosa'rata za'ra õ di. Duré, aimawi norĩ hã ãne zarina, wa'ãma wata za'ra da, wa te wasina rosa'rata za'ra õ di duré. ⁷ Cristu hã ma tô wazatõrĩ za'ra,

ĩwasu'uwẽ hã wa te dama 're waihu'u za'ra mono da, ĩsadowa para. Taha wa, dama wamreme pire za'ra di. Tane nherẽ, wamreme pire na, wa te duré 're aiwari za'ra wa'aba mono õ wa, wa te ãma aiwi robzei'õ za'ra wa'aba õ di. Mare di. ãnei õ di, wa te aima ĩ'manharĩ za'ra wa'aba zé hã. Wamreme wẽ na si, wa tô aima rowasu'u za'ra wa'aba ni. Wa tô ai'madâ'â pese za'ra wa'aba ni, dana norĩ hã ti'ra te te 're ĩ'madâ'â pese za'ra mono ne. ⁸ 'Re ĩhâimana u'âsi mono zadawa wasu'u hã, ĩwasu'uwẽ hã wawa'a ãna, wa tô aima wasu'u za'ra wa'aba ni, wama asawi pese za'ra wa'aba wa. Taha wa, aiwi 're wasisawi za'ra wa'aba mono õ di, wa te 're aipawaptob za'ra wa'aba mono tô da. Tô sena, a norĩ wa'wa hã wama asawi uptabi za'ra wa'aba di.

⁹ Wasisãnawã norĩ, ãne na te tô wa'ãma 're aipo're pu'u u'âsi za'ra wa'aba mo, 're ĩwanomro wẽ mono zém na. Wa norĩ hã wahâimanazéb da, wa tô wasima romhuri pese za'ra ni, wap-atâ'â nherẽ, duré wawasutu nherẽ. Bâtâ sidâpâsi wasi'uinhâ na wanhib'rata na wa tô romhuri za'ra ni, wahâimanazéb da. Bâdâ 'rãiwatobro õ ré, duré bâdâ sébré nherẽ, wa tô wasima romhuri za'ra ni, wa te aiwari za'ra wa'aba tô da, wama asôprub za'ra wa'aba na wapire na wa'madâ'â za'ra wa'aba tô da, 'Re ĩhâimana u'âsi mono zadawa wasu'u na, wa te aima rowasu'u za'ra wa'aba ré.

¹⁰ A norĩ wa'wa hã ma tô ĩwawaihu'u za'ra wa'wa, asô'a za'ra wa'aba, 're ĩwanomro mono zé hã. 'Re ĩhâimana u'âsi mono hã ma tô duré wawaihu'u za'ra, 're ĩwanomro wẽ mono zém na hã. Wawasédé hã wa te 'manharĩ za'ra õ di. ĩwẽ na si wa tô wahâimana za'ra ni, asô'a za'ra wa'aba. 'Re ĩhâimana u'âsi mono nhimiroti na hã ãma wasipa

za'ra ò di. ãne ãma 're ãwanomro mono zé hã, tô ãbã. ¹¹ Damama hã, dahãimanazém na te za ti'ra norĩ ma rowahutu. Tane, wa norĩ hã aihãiba bâ wa'aba, wa tô aima rowahutu za'ra wa'aba ni, 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u na 're anomro wẽ wa'aba mono da. ¹² Duré da te aima 're amhãzépa za'ra wa'aba mono nherẽ, wa tô ãma aima robze za'ra wa'aba ni ãwasu'uwẽ na, aiwi 're robzei'õ tô za'ra wa'aba mono da. Wa tô aima roti pese za'ra wa'aba ni, 'Re ãhãimana u'ãsi mono nho'a 're anomro wẽ wa'aba mono da, toi uptabi na te te 're ai'madã'ã za'ra wa'aba mono da. Ta hã ma tô te te sima 're aiwẽ za'ra wa'wa, hãiwa ãma ãhãiba na rowa'a na ãsiré 're aihãimana u'ãsi za'ra wa'aba mono da, rowẽ uptabi na.

¹³ 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u hã wa te aima ãwasu'u za'ra wa'wa hã wapari za'ra wa'aba wamhã, ma tô asima ãwẽ za'ra wa'wa. Taré ti'ai ãma aibã nhimirowasu'u newa, ãma rosa'rata za'ra wa'aba ò di. Tô sena 'Re ãhãimana u'ãsi mono mreme na, ma tô ãma ãrosa'rata za'ra wa'wa. Tane tô, 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u na si wanhimirowasu'u za'ra hã. ãsadawa wasu'u hã te tô ai'ãma te te 're romhuri pese za'ra wa'wa, aipẽ'ẽ 're, ãwẽ na si 're anomro aba mono da. Taha wa, 'Re ãhãimana u'ãsi mono ãma si, wa 're wawata za'ra, ãreme hã asina 're waihu'u za'ra wa'aba mono wa.

ãsazei'wa norĩ te te 're ãrobzépata za'ra mono zé wasu'u

¹⁴ Zudeza na danhipti'a nho'õmo nhisi ãma hã, aiwana za'ra wa'aba, ma tô da te 're sazei pese za'ra, 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u hã, ãwasu'uwẽ hã. Tawamhã, Cristu Zezusihi ãma ma tô 're danomro, ãsazei'wa norĩ, siré 're ãsi'rã'õtõ mono

norĩ hã. Tawamhã, ĩsiré norĩ hã ĩsazei'õ'wa norĩ hã ma tô te te âma 're rowasété za'ra, ĩsazei'wa norĩ hã te te 're saze za'ra mono tõe da, ĩwasu'uwẽ hã, tisiré nherẽ. Tane, a norĩ wa'wa hã wasiré ĩsazei'wa norĩ hã, ta norĩ ne, ma tô 're ĩrobzépata za'ra wa'aba mo, asiré norĩ hã asada 're sahi za'ra wa'aba mono wa, Zudeza norĩ ne. ¹⁵ Duréhã, zudezu norĩ hã ma tô te te 're simro, 'Re ĩhâimana u'âsi mono zadawa wasu'u 'rata 'wa norĩ hã. Duré, âhãna zama ĩsihudu norĩ hã ĩhi'rata norĩ hã te te 're ĩrob'manharĩ za'ra mono zéb zarina, ma tô siwi tĩwĩ, Wanhĩb'apito Zezusi hã. Ma tô duré te te wa'âma 're rowasété za'ra, ĩwasu'uwẽ hã wa te dama 're wasu'u za'ra mono tõe da. Ma tô sisiti siwi wazatõrĩ za'ra, ĩsiti wasi'aba'ré da. Ma tô duré uburé da'âma tinhitob'ru za'ra. Taha wa, 'Re ĩhâimana u'âsi mono ma, wẽ õ di, 're ĩhâimana za'ra mono zé hã. ¹⁶ Tawamhã, wa norĩ hã zudezu'õ norĩ ma, wa tô wa te tãma 're rowasu'u za'ra ĩwasu'uwẽ na, da te 're sazei pese za'ra mono da, Zezusi hã te te 're da'anho'reptui mono da. Tawamhã, ta norĩ hã zudezu nherẽ, ĩsazei'õ'wa norĩ hã, ma tô te te wawi 're ro'wa'rutu za'ra, te te 're wazadawa uwati za'ra mono da aré, ĩwasu'uwẽ na wa te dama 're rowasu'u za'ra mono tõe da. ãne tiwasété na 're ĩhâimana za'ra mono zém na, ma tô 're siwasété za'êtẽ za'ra. Tawamhã, táibã oto. 'Re ĩhâimana u'âsi mono hã ma tô wawi ro'wa'rutu'wa norĩ hã te te 're wẽ'õ pese za'ra. Rowẽ'õ, ma tô duré tãma pisutu za'ra. Tawamhã, ĩsiti te za oto 're nomro u'âsi.

Paru hã Tesaronita u apã ĩmorĩzém na ĩsiwasu'uzé wasu'u

¹⁷ Wasisãnawã norĩ, ĩsazei'õ'wa norĩ nhimirob'manharĩzéb zarina, wasi'aba'ré na aihawi za'ra wa'aba, wasi'aba'rúi wamhã, asiti

za'ra wa'aba, wa a'â 're wasi'ubumro. Tane nherê, ai'rata 're ïwasi'ubumroi u'âsi aba mono ne, wa wanhimirosa'rata na wa te ai'âma 're rosa'rata wê u'âsi za'ra wa'wa. Awa'awi hã wapê'êzé uptabi na, wa 're wahâimana za'ra. Taha wa, apâ atême wasihutu su'u aba da, wa tô wasima waihu'u za'ra ni, wa te asabu za'ra wa'aba da. ¹⁸ Wa te duré asabu téb za'ra wa'aba neza. Wa hã Paru hã, apâ atême ïmorĩ aba neza. Taha wa, atême ïmorĩ aba da, bâdâ, wa tô nasi ïsima pisutu. Tane nherê, Satanasi hã wanhitob'ru hã ma tô nasi wa'âma ro'wa'rutu za'ra, âma atême ïwisi za'ra wa'aba tô da. ¹⁹ Tane tô. Ni'wam norĩ me asôwa're're za'ra wa'aba, wasisôpêtê za'ra ô di za, Wanhib'apito Zezusi apâ wei morĩ wamhã. Ni'wam norĩ hã, asôwa're're za'ra wa'aba, te te wama 're rowê zani za'ra mono ô di za. Wanhib'apito wei morĩ wamhã, ni'wam norĩ hã asôwa're're za'ra wa'aba, te te dama wawaihu'u za'ra ô di za, tô sena aima za'ra wa'aba, wa te 're ïsadawa wasu'u za'ra mono zém na. ²⁰ Tane tô, wato sina, wa wa te 're aiwasu'u wê za'ra wa'wa dama, a norĩ wa'wa hã wama 're rowê zani za'ra wa'aba mono wa, 'Re ïhâimana u'âsi mono 're ïsaze za'ra wa'aba mono zém na.

3

Timotiu hã ïsazei'wa norĩ ma rowê zô, Tesaronita u ïmorĩzé wasu'u

¹⁻³ Tawamhã, ai'âma wapê'êzé uptabi za'ra wa'aba wa, apâ wasi'aba'rézéb zô wanhimipari waihu'u za'ra ô di oto. Taha wa, wa tô wasisaze za'ra ni, Timotiu hã wa te âma atême satôrĩ za'ra wa'aba da, wa hã ïsiwaprosi Atena na 'ri nho'ômo nhisi âma ïnhamra da nherê. Tawamhã, wa tô âma atême satôrĩ za'ra wa'aba ni, Timotiu hã. Ta

hã wasiré ãsazei'wa, 'Re ãhâimana u'âsi mono ma romhuri'wa, Cristuhu wasu'uwẽ na te te dama 're rowasu'u mono da, wasiré. Taha wa, wa tô atẽme satõrĩ za'ra wa'aba ni, te te 're aipawaptob za'ra wa'aba mono da, aihâimana nhiptete sina 're sazei pese za'ra wa'aba mono da, ãwasu'uwẽ hawi apâ 're aipizari za'ra wa'aba mono tô da, da te ai'ãma 're rowasété pese za'ra wa'aba mono nherẽ. A norĩ wa'wa hã aima waihu'u pese za'ra wa'aba di, 'Re ãhâimana u'âsi mono nhimipisutu zarina, da te wa'ãma 're rowasété za'ra mono wa, wa te 're ãrobzépata za'ra mono na hã. ⁴ ãne na wa tô ãwana aima rowaihu'u sirõmo za'ra wa'wa, ai'rata wasi'ubumroi wa'aba ré, za da te wama 're ãrob'manharĩ pipa za'ra mono zém na hã. ãhãna, tô sena na ma tô asina ãwaihu'u za'ra wa'wa, tô wa'ãma 're romhâimana za'ra mono wa. ⁵ Taha wa, asada 're dazahi za'ra wa'aba mono wa, apâ ãma atẽme ãmorĩ aba neza, 're ãsazei'õ utõrĩ za'ra wa'aba mono zé hã te aiwi waihu'u za'ra wa'aba da. Taha wa, Timotiu hã wa tô ãma atẽme satõrĩ za'ra wa'wa, apâ te te we wama aiwasu'u za'ra wa'aba da. Wa'uburé hã dawasété da, dawada'uri'wa hã te te aipibu za'ra wa'aba wa, 're saze zahâri za'ra wa'aba mono õ'umnhasite, wa tô ai'ãma 're ãhâtâ'ã za'ra wa'wa. Aima wanhimiromhuri za'ra wa'wa hã taré 're hâimana mono õ'umnhasite, wa tô ãma atẽme satõrĩ za'ra wa'wa Timotiu hã, te te aiwaihu'u za'ra wa'aba da.

Tesaronita hawi, Timotiuhu nhimirowasu'u wẽ na Paru norĩ ãto za'ra zé wasu'u

⁶ Tawamhã Timotiu hã ma tô we apâ watẽme tiwisi za'ra, aihawi za'ra wa'aba. Ma tô aiwasu'u wẽ za'ra wa'wa hã wei wama ãwisi. Wa te wapari

ze za'ra di, aiwasu'u wẽ za'ra wa'wa hã. Cristu hã te, u, asina 're ã'umnhasi pese za'ra wa'aba mo. Asimizawi pese za'ra wa'aba na te, u, 're anomro aba mo. Duré, ãwẽ na si te, u, wa'ãma 're ãrosa'rata za'ra wa'aba mo. ãwazabu za'ra wa'aba da si, te, u, 're asimipari za'ra wa'aba mo. ãne, aiwasu'u wẽ za'ra wa'wa hã, wa te wapari ze za'ra di. Tane tô, wa norĩ zama wa te asabu za'ra wa'aba neza. Wa duré sô mapari za'ra ni aré, wa te ã'asabu za'ra wa'aba zéb zô. ⁷ Wasisãnawã norĩ, da te wa'ãma 're rowasété za'ra mono nherẽ, duré marĩ ãpire na wa te 're robzépata za'ra mono nherẽ, 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u hã 're sazei pese za'ra wa'aba mono wa, wa tô apã pẽ'ẽ daba'wara pese ni. ⁸ ãne wa, wahâtã'ã ãna wa oto 're wahãimana za'ra apã, Wanhíb'apito ãma asiptete sina ãma 're anomro aba mono wa. ⁹ Taha wa, wa oto Wanhíb'apito 'Re ãhãimana u'ãsi mono ãma 're wawata u'ãsi za'ra, ãsô'a, wama 're robze zani za'ra wa'aba mono wa, Zezusi hã asina 're ã'umnhasi pese za'ra wa'aba mono zém na hã. ¹⁰ Awẽ sidãpãsi, wa wanhimi'ẽ na tãma 're wamreme zusi, bãtã na barana zama, ta hã te te wama pisutu za'ra da, nimahã na ãma atẽme wasi'aba'rúi wa'aba da, wasisabu za'ra da apã, duré zahadu ãwaihu'u za'ra wa'aba ô hã, wa te aima waihu'u za'ra wa'aba da, 're ãsazei uptabi za'ra wa'aba mono zéb da hã.

¹¹ Wanhíb'apito 'Re ãhãimana u'ãsi mono wi, Wamama wi hã, duré Wanhíb'apito Zezusihi wi hã, wa wa te 're rowaptẽrẽ za'ra, te te wama ropese za'ra da, apã wasihutu da, atẽme wa'aba. ¹² Tô sena ma tô 're asisawi pese za'ra wa'aba mo. Uburé ma tô duré 're ãdazawi pese za'ra wa'aba

mo. Tane tô, wê di. Taha wa, wa duré wa te tiwi 're rowaptêrê za'ra, Wanhîb'apito wi, te te 're aipawaptob za'ra wa'aba mono da, awê sidâpâsi asimizawi pese za'ra wa'aba zé hã, te te aima 're sa'êtê za'ra wa'aba mono da. Sa'êtê na, wa te 're î'asawi pese za'ra wa'aba mono zém ne, aiwa sa'êtê na 're dazawi pese za'ra wa'aba mono da, wa wa te tiwi 're rowaptêrê za'ra. ¹³ Tawamhã taha na te za te te 're aipawaptob u'âsi za'ra wa'wa, aihâimana nhiptete za'ra wa'aba sina, îwê uptabi na si âma 're anomro aba mono da. Tawamhã Wanhîb'apito Zezusi hã, uburé tinhib'a'uwê norî me, wei wazô si'aba'rêi wapsi, asi'wa'rutu za'ra wa'aba âna te za îsô'a aimasa wa'wa, Wamama 'Re îhâimana u'âsi mono nho'a.

4

'Re îdanomro wê mono zéb zarina, 'Re îhâimana u'âsi mono, dama 're îtoi mono zé wasu'u

¹ Wasisânawã norî, wa tô aima waihu'u pari za'ra wa'aba ni, niha 're anomro wê wa'aba mono da, taha zarina, 'Re îhâimana u'âsi mono hã ai'âma 're to za'ra wa'aba mono da. Taha zarina, te tô âma 're anomro wê wa'aba mo oto. Âhãna wa za duré aima roti pese za'ra wa'aba ni, 're anomro wê wa'aba mono zém nhîpai u, asima 're sa'êtê za'ra wa'aba mono da, Wanhîb'apito Zezusihi zadawa para. ² Taha zadawa para, wa te aima 're îroti za'ra wa'aba mono zé hã ma tô îwaihu'u pese za'ra wa'wa. ³ 'Re îhâimana u'âsi mono hã ma tô te te sima 're aiwê za'ra wa'wa, 're anomro wê wa'aba mono da, duré pi'ô norî, duré aibâ norî zama aihâiba na asiwi 're î'asipsaihuri si'uiwa za'ra wa'aba mono zé hã ai'âma 're hâimana za'ra

wa'aba mono tō da oto. ⁴ Aibâ norĩ hã aimro si te za 're ĩ'madâ'â za'ra wa'aba mo, aiwasédé hã 're 'manharĩ za'ra wa'aba mono tō da. ⁵ Rowasutu zô si asima 're rob'ruiwapari za'ra wa'aba mono ò di za. Ta hã, ĩsazei'ô'wa norĩ 're ĩhâimana za'ra mono zé, 'Re ĩhâimana u'âsi mono te te waihu'u za'ra ô wa. ⁶ Tane 're anomro aba mono ò di za. ĩsazei'wa norĩ hã, asisânawã te 're anomro aba mo. Taha wa, asisânawãi mro nherê, asiwi 're upi za'ra wa'aba mono ò di za, asiwi 're asipsaihuri za'ra wa'aba mono tō da, aiwasédé hã asi'ãma 're 'manharĩ za'ra wa'aba mono tō da. Tane, ni'wa hã tiwasédé te te 're 'manharĩ mono wamhã, 'Re ĩhâimana u'âsi mono hã te za niha tãma rob'manha. Āne tō sena, wa tō aima waihu'u za'ra wa'aba ni, waihu'u pese za'ra wa'aba da. Tane nherê, wa duré ãma aima sahu za'ra wa'aba ni. ⁷ Aibâ norĩ, aimro hãiba upana aimawi pi'ô hã 're upi za'ra wa'aba mono ò di za. Duré pi'ô norĩ hã aimro hãiba upana aimawi aibâ hã 're upi za'ra wa'aba mono ò di za. Dahâimana nhiséb ô ré, 're wanomro mono da, 'Re ĩhâimana u'âsi mono te te sima 're wa'apisutu mono ò di. Wanhimi'ê na ãma 're wanomro wê uptabi mono da si, ma tō te te sima 're wa'apisutu. ⁸ Taha wa, ãne wa te aima ĩroti za'ra wa'wa hã, asiwi wê'ô za'ra wa'aba ò di za. Ni'wa hã te te siwi wê'ô wamhã, e ta hã ti'ai ãma dahâiba te za siwi wê'ô. Mare di. 'Re ĩhâimana u'âsi mono te za siwi wê'ô, wama Tipé'êzani nhomri'wa hã.

⁹ ĩsazei'wai mono bâ 're asisawi pese za'ra wa'aba mono zém na, wa te aima rob'ui'ééré za'ra wa'aba ò di za oto. Tō sena ma tō 'Re ĩhâimana u'âsi mono hã si'uihã na ãma aima rowahutu za'ra wa'wa, 're asisawi pese za'ra wa'aba mono zéb da hã. ¹⁰ Ma tō 're ĩdazawi pese za'ra wa'aba mo tō, Masédoniza

na danhipti'a nho'ômo nhisi âma 're ïdasi'ubumroi mono norĩ hã, 'Re ïhâimana u'âsi mono te te 're ïsaze za'ra mono norĩ hã. Tane nherẽ, wa aima roti pese za'ra wa'aba ni, asimizawi pese zém nhipai u, asima 're sa'êtê za'ra wa'aba mono sina, ïwẽ uptabi hã 're 'manharĩ za'ra wa'aba mono da. ¹¹ Ai'rata wasi'ubumroi wa'aba ré, âne wa tô aima roti za'ra wa'aba ni, rowẽ na si 're aihâimana za'ra wa'aba mono da, duré asima 're ropibui wẽ za'ra wa'aba mono da, duré asimi'ẽ na asi'uihã na aihâimanazéb da, 're romhuri za'ra wa'aba mono da, aihâiba mono bâ wa'aba. Âne, wa tô aima roti za'ra wa'aba ni. Âne ïwẽ uptabi hã te za tô 're ï'manharĩ u'âsi za'ra wa'aba mo. ¹² Tawamhã danho'a 're anomro wẽ wa'aba mono wa, ïsazei'ô'wa norĩ hã te za te te 're aiwêsãmri za'ra wa'wa. Te za te te 're aiwazéb za'ra wa'wa. Duré asimi'ẽ na 're romhuri za'ra wa'aba mono wamhã, 're dawari za'ra wa'aba mono âna, te za 're anomro aba mo.

Apâ 're ïdahâiwa'utu za'ra mono zé wasu'u

¹³ Wasisânawã norĩ, ni'wa hã 'Re ïhâimana u'âsi mono zazei'ô'wa hã, dawí dâ'â wamhã, ïsiré norĩ hã te za âma 're pê'êzé pese za'ra, apâ 're ïdahâiwa'utu za'ra mono zé wasu'u hã te te 're waihu'u za'ra mono ô wa. Tanei ô di za, a norĩ wa'wa hã. Taha wa, wa wasima wẽ za'ra ni, sena na waihu'u za'ra wa'aba da, dadâ'â wasu'u hã. ¹⁴ Zezusi hã ma tô dârâ. Ma tô pê'êhai'utô. Pê'ẽ si'utôri nherẽ, ma tô apâ hâiwa'udu. Âhãna te 're morĩ u'â oto. Âne na wa tô saze za'ra ni. Taha wa, wa tô duré waihu'u za'ra ni, ïsazei'wa norĩ hã 're dâ'â za'ra mono wamhã, apâ 're ïhâiwa'utu za'ra mono na hã. 'Re ïhâimana u'âsi mono hã te za apâ te te 're ahâiwa'utu, Zezusi te te apâ ïhâiwa'utu

ne. ¹⁵ Tawamhã, Wanhîb'apito we apâ wazô morî wamhã, âté wa norî hã zahadu wahâiba ré 're wanomro mono ré, te za wei mo. Tane nherê, 're îdâ'â za'ra mono norî wana, îtême wasihutu ô di za. ãne Wanhîb'apito te te wama îrowahutu za'ra zarina, wa aima rowasu'u za'ra wa'aba ni. ¹⁶ Tô sena, Wanhîb'apito hã te za wei wazô si'ra, hâiwa hawi. Tawamhã, te za tâma wa'ru za'ra, hâiwa âma tâma îromhuri pese 'wai ma. Hâiwa âma tâma îromhuri pese 'wa hã, te za wei hã, hârâ 'râihâ na, 'Re îhâimana u'âsi mono nhimnhihârâzém na. Tawamhã, îsazei'wa norî hã 're îdâ'â za'ra mono norî hã, ta norî uimrehêne te za apâ hâiwa'utu za'ra. ¹⁷ Tawamhã wa norî hã îsazei'wa norî hã, zahadu wahâiba ré ré 're îwahâimana za'ra mono norî hã, apâ îhâiwa'utu za'ra norî me, îsazei'wa norî me, te za sitême wa'ubumro awa'awi, hâiwa'a âma. Tawamhã, Wanhîb'apito hã wa za oto aihîni sôpêtê za'ra ni, hâiwa nho're âma. Tawamhã, î'rata wa za 're wahâimana u'âsi za'ra. ¹⁸ ãne te za îwasu'u na 're asipawaptob u'âsi za'ra wa'aba mo.

5

Wanhîb'apito apâ wei morî ô ré, 're îdanomro wê mono zé wasu'u

¹ Wasiré îsazei'wa norî, Wanhîb'apito apâ wei wazô îmorîzé hã, wa tô aima waihu'u pese za'ra wa'aba ni. Tane nherê, wa za duré apâ aima âma rob'râzarôtô za'ra wa'wa, rob'ui'ére na. Niwapsi, te za wei mo apâ wazô. Tane nherê, bâdâ hã wa te waihu'u za'ra ô di. Nimahã na we îmorîzé hã, wa te waihu'u za'ra ô di. A norî wa'wa hã ma tô ãne hã îwaihu'u pese za'ra wa'wa. ² Wanhîb'apito apâ wei morî wapsi, awa'awi te za wei mo. Tane tô,

ni'wa hã barana simisaihuri da, marĩ zô 'ri para u sébré wamhã, 'ri para ãsi'ubumro norĩ hã te za tãma a'rãmi za'ra, sô simipari za'ra õ nherê, sébré wa. Tane, Wanhíb'apito apâ we ãmorĩzéb zô 're danhimipari za'ra mono õ ré, te za wei mo. ³ Sô 're danhimipari za'ra mono õ wa, te za ãsazei'õ'wa norĩ hã da te dasima 're rowasu'u za'ra, ãne: “Rowẽ na wa za oto 're wasi'ubumroi u'âsi, marĩ hã wazô 're wairébé mono ãna.” ãne te za dasima da te 're rowasu'u za'ra, da te 're waihu'u za'ra mono õ wa. ãne, da te dasima 're rowasu'u za'ra mono wapsi, tawapsi, awa'awi te za ropipa hã dazô watobro, Wamama hã za te te dama ãrob'manharĩzém na hã. Tiwi dasimani waihu'u za'ra õ di za, pi'õi ma, ã'ra tãma 're rere'e mono da, ãwasã ãma 're sépu'u za'ra mono wa, ai'uté zépu hã tiwi 're ãsimani za'ra mono õ ne.

⁴ Wasiré ãsazei'wa norĩ, a norĩ wa'wa hã Wanhíb'apito apâ wei ãmorĩzéb zô, te sô 're asimipari za'ra wa'aba mo. Taha wa, awa'awi za wei morĩ nherê, tãma a'rãmi za'ra wa'aba õ di za, barana ãsimisaihuri norĩ ma, 're ãdasi'rãmi za'ra mono ne.

⁵ Tawamhã Wanhíb'apito apâ we ãmorĩzéb zô, aihĩni 're ã'asimipari za'ra wa'aba mono norĩ hã, rowa'a na 're ãdahãimana za'ra mono zém ne, 're aihãimana za'ra wa'aba mono zé hã, a norĩ wa'wa hã ti'ai ãma. Apâ we ãmorĩzéb zô 're ãdanhimipari za'ra mono õ norĩ ne, robra na 're wahãimana za'ra mono õ di tô, wa norĩ hã. ⁶ Taha wa, 're ãdanhótô za'ra mono ne, wanhimiza'rese ãna 're wahãimana za'ra mono tô da, wa za sô 're wanhopré u'âsi. ⁷ Barana si te rosa'rese ãna 're danhotô za'ra. Barana si te duré âzézei'wa norĩ hã 're siwamnarĩ za'ra. ⁸ Tazahã, wa norĩ hã

Wanhib'apito apâ we ïmorîzéb zô, 're wanhimipari za'ra mono wa, wanhimi'ê na sô 're wanhopré mono sina, wa za 're wahâimana za'ra. Tawamhã wa za wasi'upari za'ra ni, wanhitob'ru wi, Wanhib'apito wa te 're ïsaze za'ra mono zém na, duré 're ïwanhimizawi pese za'ra mono zém na, duré Zezusi te te 're ïwanho'reptu za'ra mono zéb zô, 're ïwanhimipari za'ra mono zém na. Da'wapéi'wa norĩ hã, tinho'utu'u ïhâtete na, duré ï'rãzaza ïhâtete na te 're si'uza za'ra, tinhitob'rui wi, da te 'manhiptâ'â tō da. ãne, Wanhib'apito wa te 're ïsaze za'ra mono zém na, duré 're wanhimizawi pese za'ra mono zém na, wa za 're wahâimana za'ra, wapê'ê wê te te wawi wasété tō da, wanhitob'ru hã. Duré Zezusi te te 're ïwanho'reptu za'ra mono zéb zô, 're ïwanhimipari za'ra mono zém na, wa za 're wahâimana za'ra, wanhimirosa'rata na te te wawi ro'wa'rutu tō da.

⁹ Tane tō. 'Re ïhâimana u'âsi mono hã niha te te wama 're arob'manharĩ mono da, te te sima 're wa'awê mono ã di. Ma tō te te sima 're wa'awê, Wanhib'apito Zezu Cristu hã te te 're wa'anho'reptui mono da. ¹⁰ Ta hã ma tō wazada dârâ, ï'rata 're wasi'ubumroi mono da. Tawamhã, apâ wei wazô morĩ wapsi, wahâiba ré 're ïwanomro mono norĩ hã, duré wawana 're ïdadâ'â za'ra mono norĩ me, wa za ï'rata wasiré 're wasi'ubumroi u'âsi.

¹¹ Taha wa, te za 're asipawaptob za'ra wa'aba mo, aipê'ê wê za'ra wa'aba na asiptete sina 're aihâimana za'ra wa'aba mono da. Tō sena na ãhãna hã ãma 're asipawaptob za'ra wa'aba mono ne, te za duré ãma 're asipawaptob u'âsi za'ra wa'aba mo, ãne u'âsi.

'Re ïdanomro wê mono zéb da na roti wasu'u

12 Wasiré ãsazei'wa norĩ, wa aima roti za'ra wa'aba ni, te te aima 're ãromhuri za'ra wa'aba mono norĩ hã 're hãimana wazéb za'ra wa'aba mono da. Ta norĩ hã, Wanhìb'apito ma romhuri'wa norĩ. Taha wa, te za marĩ hã ãwẽ si te te aima 're wẽ za'ra wa'wa. Duré timreme wẽ na si te za aima te te 're roti za'ra wa'wa. Tawamhã, ta norĩ mreme, te za 're ãwapari pese za'ra wa'aba mo. 13 Ta norĩ hã te te aima 're romhuri pese za'ra wa'aba mono wa, te za 're ãwazéb za'ra wa'aba mo. Te za duré 're ãsawi pese za'ra wa'aba mo. Asima 're aimreme wasété za'ra wa'aba mono ãna, te za asiré 're aihãimana za'ra wa'aba mo, rowẽ na.

14 Wasiré ãsazei'wa norĩ, wa za duré aima roti za'ra wa'aba ni. Ni'wam norĩ hã 're wa'a za'ra mono wamhã, te za tãma 're ãroti pese za'ra wa'aba mo, simi'ẽ na si'uihã na te te sima 're romhuri za'ra mono da. Duré ni'wam norĩ hã robzei õ wamhã, te za 're ãpawaptob za'ra wa'aba mo, robzei'õ u'ãsi 're nomro tõ mono da. Duré ni'wam norĩ hã, 'Re ãhãimana u'ãsi mono zadawa wasu'u te te waihu'u za'ra nherẽ, ãwẽ na si 're nomro mono da, te te sima 're rosa'rata za'ra mono õ wamhã, te za 're ãpawaptob za'ra wa'aba mo. Da'ãma 're aiwa'a za'ra wa'aba mono õ di za. Aiwaimri te za 're aihãimana za'ra wa'aba mo, sada. 15 Ni'wai ma ãwẽ'õ hã da te 'manharĩ wamhã, te za 're asipawaptob za'ra wa'aba mo, asa marĩ ãwẽ'õ hã dama 're 'manharĩ za'ra wa'aba mono tõ da. Marĩ ãwẽ'õ hã da te aima 're 'manharĩ za'ra wa'aba mono nherẽ, ãwẽ na si te za 're asipawaptob za'ra wa'aba mo, asa tãma ãma 're wa'rãmi za'ra wa'aba mono tõ da. ãwẽ na si te za asima 're ãmanharĩ u'ãsi za'ra wa'aba mo, asiré ãsazei'wa norĩ ma. Uburé te za dama 're ãmanharĩ wẽ u'ãsi za'ra wa'aba mo, a'uwẽ mono bã.

16 'Re atoi uptabi za'ra wa'aba mono na, te za 're anomro u'âsi aba mo. 17 'Re ãhâimana u'âsi mono ma, te za 're aimreme zusi u'âsi aba mo. 18 Wẽ wa, te za ãma 're aiwata u'âsi za'ra wa'aba mo. Rowẽ na 're anomro aba mono wamhã, duré robzei'õ na 're anomro aba mono nherẽ, wẽ wa, te za ãma 're aiwata u'âsi za'ra wa'aba mo. ãne na 're aihâimana za'ra wa'aba mono da, 'Re ãhâimana u'âsi mono, ma tô aima pisutu za'ra wa'wa, Cristu Zezusihi nhib'a'uwẽ 're anomro aba mono wa.

19 'Re ãhâimana u'âsi mono pẽ'ẽzani nhimipawap-tobzém na asiwi 're ro'wa'rutu za'ra wa'aba mono õ di za. 20 Ni'wa hã, 'Re ãhâimana u'âsi mono pẽ'ẽzani zarina, marĩ hã te te waihu'u wamhã, ãsimirowasu'u hã asiwi wẽ'õ za'ra wa'aba õ di za, taré newa. 21 Uburé marĩ hã te za 're ãpibu za'ra wa'aba mo, ãwẽ zô. Tawamhã, marĩ ãwẽ si te za asima 're ãtété za'ra wa'aba mo. 22 Uburé marĩ ãwasédé hã te za asiwi 're ãwẽ'õ pese za'ra wa'aba mo, ãré 're anomro aba mono tô da.

23 'Re ãhâimana u'âsi mono wi, rowẽ nhomri'wai wi, wa wa te 're rowaptêrẽ za'ra, te te 're aipawap-tob za'ra wa'aba mono da, asimi'ẽ na ãsine, ãwẽ na si ãma 're aihâimana u'âsi za'ra wa'aba mono da, duré uburé asimirosa'rata wẽ na si, 're aihâimana u'âsi za'ra wa'aba mono da. Wanhíb'apito Zezu Cristu hã apâ wei wazô morĩ wamhã, ãwẽ na si te za ai'madâ'ã za'ra wa'wa. 24 'Re ãhâimana u'âsi mono hã tinhib'a'uwẽ da, te te 're ãaipisutu za'ra wa'aba mono hã, umnhasi uptabi wa, te za tô te te 're aipawaptob za'ra wa'wa, ãwẽ na si 're anomro u'âsi aba mono da.

Rob'ui'éré 'rãsutu zé

25 Wasiré ãsazei'wa norĩ, te za wa'ãma 're aimreme zusi aba mo, Wamama ma.

²⁶ Uburé asiré ãsazei'wa 're aihâimana za'ra wa'aba mono wa, te za asõ'utu na asisawi sina 're asitob'rata hârâ za'ra wa'aba mo.

²⁷ Wanhîb'apito zadawa para, ãmreme pire na wa aima nharĩ za'ra wa'wa, ã hã wa te aima ãrob'ui'ééré za'ra wa'wa hã, dama 're sôré za'ra wa'aba mono da, ãsazei'wai mono bâ.

²⁸ Wanhîb'apito Zezu Cristuhu wi, wa wa te 're rowaptêrẽ za'ra, tinhimipawaptobzé hã te te aima sômri za'ra wa'aba da, ai'ãma 're hâimana za'ra wa'aba mono da.

'Re ãhãimana u'âsi mono zadawa wasu'u
New Testament in Xavánte (BR:xav:Xavánte)

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Xavánte

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Xavánte [xav], Brazil

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 1882536746

The New Testament

in Xavánte

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

744f0b3a-210f-53c7-b3a1-39b62617ba0c